

Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης 2019-2023

Η προγραμματική σύγκλιση
κυβέρνησης και αντιπολίτευσης
στην ΙΗ΄ Κοινοβουλευτική περίοδο

Κωνσταντίνος Σαραβάκος
Συντονιστής Ερευνητικών Προγραμμάτων
του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών

Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης 2019-2023

Η προγραμματική σύγκλιση
κυβέρνησης και αντιπολίτευσης
στην ΙΗ΄ Κοινοβουλευτική περίοδο

Κωνσταντίνος Σαραβάκος

Συντονιστής Ερευνητικών Προγραμμάτων του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών

Αθήνα, Απρίλιος 2023

Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης Ιούλιος 2019 – Απρίλιος 2023

Κωνσταντίνος Σαραβάκος, Συντονιστής Ερευνητικών Προγραμμάτων του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών
Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών

Πρώτη Έκδοση
Αθήνα, Απρίλιος 2023

Σελιδοποίηση και σχεδιασμός: DPS Design.

Το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών είναι η κύρια ανεξάρτητη, μη κρατική, μη κομματική φιλελεύθερη δεξαμενή σκέψης στην Ελλάδα. Έχει τη νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας και έδρα την Αθήνα. Το όραμά μας είναι μια Ελλάδα πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ελευθερίας που παρέχει στους πολίτες της τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να επιδιώξουν τα όνειρα και τις φιλοδοξίες τους. Ο σκοπός του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών είναι να αυξήσει την επιρροή των φιλελεύθερων προτάσεων και ιδεών στον δημόσιο διάλογο και την πολιτική. Το έργο του περιλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έχουν ως επίκεντρο την αύξηση της ατομικής ελευθερίας για κάθε πολίτη.

Οι απόψεις που δημοσιεύονται στο κείμενο εκφράζουν τους συντάκτες του και όχι απαραίτητα τις απόψεις του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών.

Μάθετε περισσότερα στο www.kefim.org.

Αυτή η μελέτη χορηγείται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού 4.0.

Η ερευνητική ομάδα

Ο Κωνσταντίνος είναι Συντονιστής Ερευνητικών Προγραμμάτων στο Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών και Υποψήφιος Διδάκτωρ στο τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τη ρυθμιστική πολιτική, την πολιτική οικονομία (φτώχεια, ανισότητα και ευημερία) και τα πολιτικά κόμματα (δημοκρατία, λαϊκισμός και πολιτική συμπεριφορά). Είναι μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης και του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

Είναι ακόμη ειδικός εμπειρογνώμονας και αξιολογητής στο πρόγραμμα Varieties of Democracy (V-Dem) του Πανεπιστημίου του Gothenburg και επισκέπτης ερευνητής στο European Policy Information Center (EPICENTER,) ένα ανεξάρτητο δίκτυο εννέα δεξαμενών σκέψης από όλη την Ευρώπη με έδρα τις Βρυξέλλες.

Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στην Πολιτική Επιστήμη και την Κοινωνιολογία (με άριστα) από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ακόμη, έχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στα Εφαρμοσμένα Οικονομικά και τη Διοίκηση από το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Είναι πτυχιούχος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης.

Περιεχόμενα

6	Κύρια Ευρήματα
7	Εισαγωγή
9	Η νομοθετική συναίνεση στην παρούσα Βουλή: Ιούλιος 2019 - Απρίλιος 2023
11	Νομοθετική συναίνεση ανά έτος 2019-2023
12	Νομοθετική συναίνεση ανά πεδίο πολιτικής 2019-2023
14	Η νομοθετική συναίνεση μετά τη δημοσίευση των τηλεφωνικών παρακολουθήσεων
16	Η νομοθετική συναίνεση της αντιπολίτευσης, 2004-2023
16	Αξιωματική αντιπολίτευση
17	Σύνολο αντιπολίτευσης
19	Νομοθετική συναίνεση και ιδεολογική τοποθέτηση
23	Μεθοδολογία και δεδομένα
26	Ευχαριστίες

Κύρια ευρήματα

- Κατά την κοινοβουλευτική περίοδο Ιούλιος 2019 – Απρίλιος 2023 τα ποσοστά υπερψήφισης των κυβερνητικών νομοσχεδίων από τα κόμματα της αντιπολίτευσης είχαν ως εξής:
 - ΣΥΡΙΖΑ 20,1%.
 - ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ 49,4%.
 - ΚΚΕ 0,4%.
 - Ελληνική Λύση 14,1%.
 - ΜΕΡΑ25 4,1%.
- Όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης κατέγραψαν φθίνουσα νομοθετική συναίνεση από το 2019 στο 2023. Συγκεκριμένα τα ποσοστά υπερψήφισης των κυβερνητικών νομοσχεδίων εξελίχθηκαν ως εξής:
 - ΣΥΡΙΖΑ 2019: 22,2%, 2023: 0%.
 - ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ 2019: 55,6%, 2023: 44%.
 - ΚΚΕ 2019: 3,7%, 2023: 0%.
 - Ελληνική Λύση 2019: 48,1%, 2023: 4%.
 - ΜΕΡΑ25 2019: 11,1%, 2023: 0%.
- Η μεγαλύτερη νομοθετική συναίνεση της περιόδου Ιούλιος 2019 - Απρίλιος 2023 καταγράφηκε σε νομοσχέδια και διεθνείς συμβάσεις που αφορούν την Εθνική Άμυνα & την Εξωτερική Πολιτική, ενώ η μικρότερη σε νομοσχέδια που αφορούν την Παιδεία.
- Από το σύνολο των δεδομένων της περιόδου 2004-2023, φαίνεται πως η νομοθετική συναίνεση σχετίζεται με την ιδεολογική τοποθέτηση. Όταν η ιδεολογική τοποθέτηση των κομμάτων της αντιπολίτευσης βρίσκεται πιο κοντά στο κέντρο της παραδοσιακής κλίμακας αριστεράς (0) – δεξιάς (10), τότε αυτά δείχνουν να συναινούν περισσότερο στο νομοθετικό έργο της κυβερνητικής πλειοψηφίας.

Εισαγωγή

Ο Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης ανήκει στις δράσεις του Παρατηρητηρίου Κοινοβουλευτικής Δραστηριότητας του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών. Το Παρατηρητήριο παρακολουθεί τη νομοθετική συναίνεση για έκτη συνεχόμενη χρονιά, και είναι η πρώτη μελέτη που καταγράφει και αναλύει τι ψηφίζουν τα κόμματα στη Βουλή σε κάθε νομοσχέδιο ανά κοινοβουλευτική περίοδο από το 2004 μέχρι σήμερα.^[1] Επίσης, το Παρατηρητήριο Κοινοβουλευτικής Δραστηριότητας ελέγχει τη νομοθετική ποιότητα, δημοσιεύοντας ετησίως τον Δείκτη Ποιότητας Νομοθέτησης.^[2]

Αντικείμενο της μελέτης

Ο Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης εξετάζει μια κρίσιμη παράμετρο του θεσμικού ρόλου των κομμάτων σε μία φιλελεύθερη δημοκρατία: το κατά πόσο τα κόμματα της αντιπολίτευσης συναινούν, ψηφίζοντας υπέρ επί της αρχής, στο νομοθετικό έργο της εκάστοτε κυβερνητικής πλειοψηφίας. Η αντιπολίτευση αποτελεί βασικό συστατικό της φιλελεύθερης δημοκρατίας, ως ένας από τους μηχανισμούς που ελέγχει την κυβέρνηση και ελέγχεται από άλλους θεσμούς. Η μελέτη της κοινοβουλευτικής συμπεριφοράς των κομμάτων της αντιπολίτευσης ως προς τη διαμόρφωση της εφαρμοσμένης πολιτικής αφενός καταδεικνύει τον βαθμό συναίνεσης ή ρήξης εντός του κομματικού συστήματος, δηλαδή των φορέων πολιτικής εκπροσώπησης των πολιτών στην φιλελεύθερη δημοκρατία, και αφετέρου ελέγχει τις τοποθετήσεις των κομμάτων επί συγκεκριμένων προτάσεων πολιτικής σε βάθος χρόνου. Κατ' επέκταση, ανιχνεύει τον βαθμό προγραμματικής ή/και ιδεολογικής σύγκλισης ή απόκλισης των κομμάτων της αντιπολίτευσης με την εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία.

Επίσης, η μελέτη καλύπτει ένα σημαντικό ερευνητικό κενό στο ζήτημα της ανάλυσης και ερμηνείας της συμπεριφοράς της αντιπολίτευσης που συζητείται εκτενώς στη διεθνή ακαδημαϊκή έρευνα.^[3]

Η μελέτη αποσκοπεί στο να αποτυπώσει και να αναλύσει τη νομοθετική συναίνεση στη Βουλή, απαντώντας στα παρακάτω βασικά ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποια είναι η νομοθετική συναίνεση των κομμάτων της αντιπολίτευσης, και ιδιαιτέρως της αξιωματικής αντιπολίτευσης, στα νομοσχέδια που εισάγει η εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία ανά κοινοβουλευτική περίοδο;
- Ποια είναι η εξέλιξη της κοινοβουλευτικής συναίνεσης των κομμάτων από το 2004 μέχρι σήμερα, και ποια βασικά πορίσματα μπορούν να εξαχθούν ως προς τη διαμόρφωση της εφαρμοσμένης πολιτικής;
- Σε ποια πεδία πολιτικής τα κόμματα της αντιπολίτευσης καταγράφουν μεγαλύτερη συναίνεση με την κυβερνητική πολιτική και σε ποια πεδία η στάση τους είναι περισσότερο συγκρουσιακή; Υπάρχει διακύμανση μεταξύ των κοινοβουλευτικών περιόδων ή η συναίνεση παραμένει σταθερή;

[1] [Πώς ψηφίζουν τα κόμματα; Κοινοβουλευτική ψήφος 2004-2019.](#)

[2] Δείκτης Ποιότητας Νομοθέτησης 2018, 2019, 2020. Επίσης έχει δημοσιευθεί ο αντίστοιχος Δείκτης Ποιότητας Νομοθέτησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τα έτη 2019 και 2020.

[3] Για τον ρόλο της αντιπολίτευσης στην φιλελεύθερη δημοκρατία και την σχέση του με την εφαρμοσμένη πολιτική βλ. ενδεικτικά [εδώ](#). Επίσης, βλ. Louwarse T., Otjes S. How Populists Wage Opposition: Parliamentary Opposition Behaviour and Populism in Netherlands. *Political Studies*. 2019; 67(2):479-495 και Wegmann S. Policy-making power of opposition players: a comparative institutional perspective, *The Journal of Legislative Studies*. 2020; Online first: 1-26.

Η μέθοδος ανάλυσης

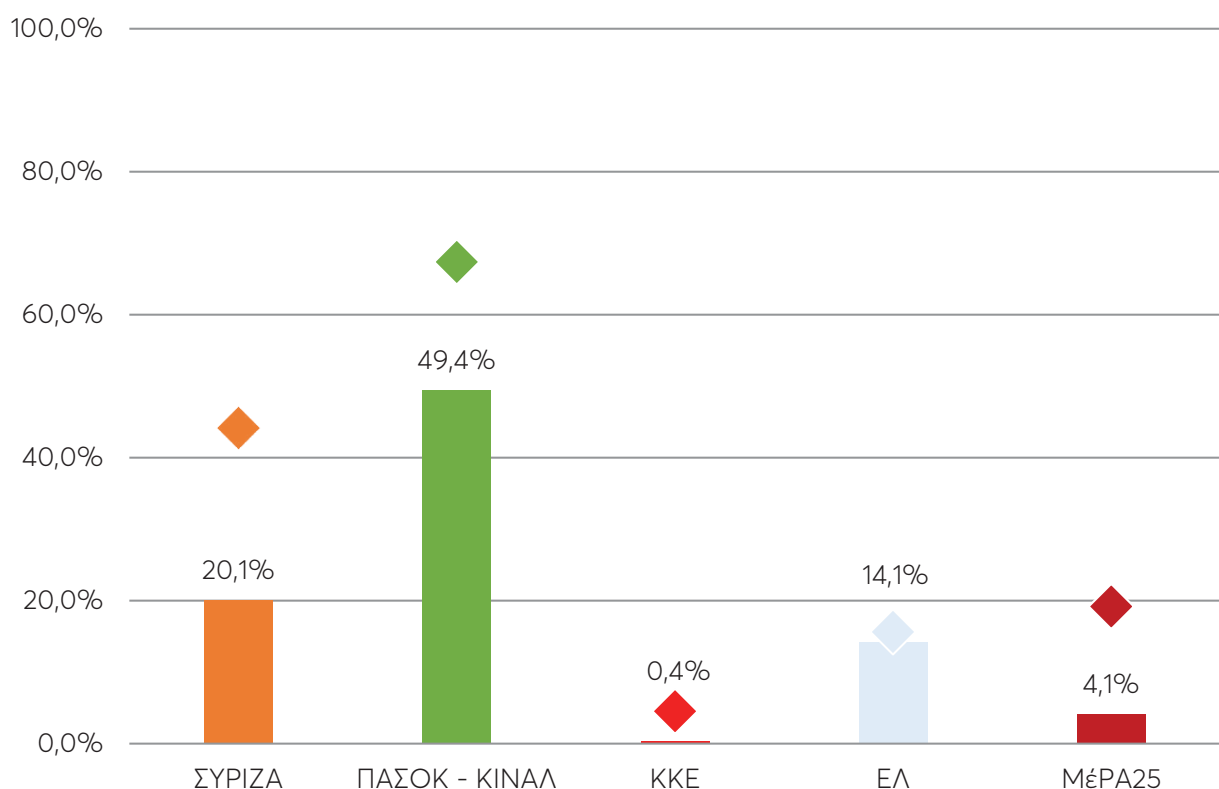
Ο Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης υπολογίζεται από τον λόγο των νομοσχεδίων που υπερψήφισε επί της αρχής κάθε κόμμα προς το σύνολο των νομοσχεδίων που εισήχθησαν από την πλειοψηφία στην εκάστοτε κοινοβουλευτική περίοδο. Στην ανάλυση που ακολουθεί, επελέγη η διακριτή επεξεργασία των καθαυτό νομοσχεδίων από τις διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες παραδοσιακά παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά συναίνεσης καθώς ως επί το πλείστον αφορούν διακρατικές συμφωνίες συνεργασίας και δεν διαμορφώνουν κυβερνητική πολιτική. Δεδομένου όμως του ότι ακόμη και τα ποσοστά υπερψήφησης διεθνών συμβάσεων παρουσιάζουν διακυμάνσεις ανά κόμμα και περίοδο, αυτά επισημαίνονται διακριτά.

Η νομοθετική συναίνεση στην παρούσα Βουλή: Ιούλιος 2019 – Απρίλιος 2023

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας που εξελέγη τον Ιούλιο του 2019 και ολοκλήρωσε την κοινοβουλευτική της θητεία στις 11 Απριλίου 2023, εισήγαγε προς ψήφιση 269 νομοσχέδια. Από αυτά, ο ΣΥΡΙΖΑ ως αξιωματική αντιπολίτευση υπερψήφισε το 20,1%, το ΚΙΝΑΛ το 49,4%, το ΚΚΕ το 0,4%, η Ελληνική Λύση το 14,1% και το ΜΕΡΑ25 το 4,1% (βλ. Γράφημα 1).

Όπως πάντα, αν συμπεριληφθούν οι διεθνείς συμβάσεις, η νομοθετική συναίνεση των κομμάτων της αντιπολίτευσης αυξάνεται αισθητά.

Γράφημα 1. Νομοθετική Συναίνεση από τα κόμματα της αντιπολίτευσης επί κυβέρνησης ΝΔ, Ιούλιος 2019 – Απρίλιος 2023.

N = 423

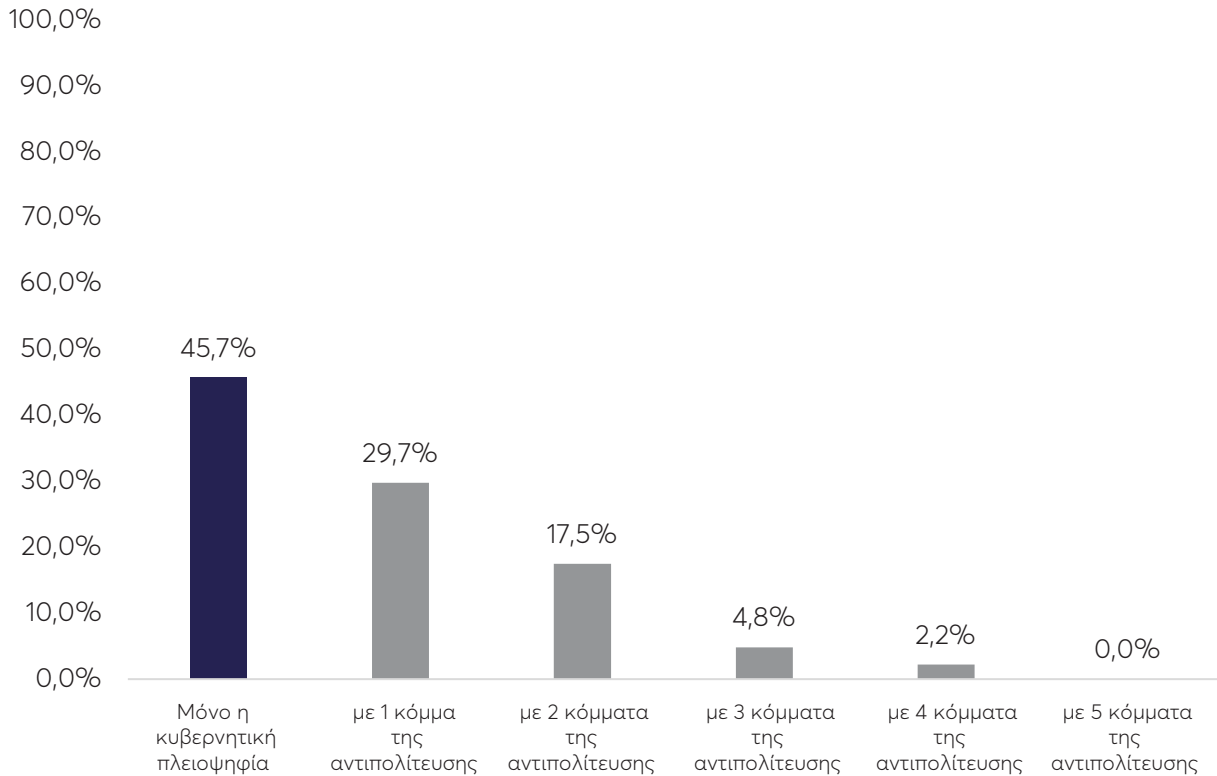
269 Νομοσχέδια & 154 Διεθνείς Συμβάσεις

Με ρόμβο σημειώνεται το ποσοστό υπερψήφησης αν συνυπολογιστούν και οι διεθνείς συμβάσεις.

Όπως φαίνεται στο Γράφημα 2, κυβερνητική πλειοψηφία ψήφισε χωρίς την στήριξη κάποιου αντιπολιτευτικού κόμματος σχεδόν τα μισά νομοσχέδια που εισήγαγε (45,7%), ενώ με τη στήριξη ενός κόμματος της αντιπολίτευσης ψήφισε το 29,7% των νομοσχεδίων, με τη στήριξη δύο κομμάτων της αντιπολίτευσης ψήφισε το 17,5% των νομοσχεδίων, με τη στήριξη τριών κομμάτων της αντιπολίτευσης

ψήφισε το 4,8% των νομοσχεδίων, ενώ τέλος με τη στήριξη τεσσάρων κομμάτων της αντιπολίτευσης ψήφισε το 2,2% των νομοσχεδίων.

Γράφημα 2. Ποσοστό νομοσχεδίων που ψήφισε η κυβερνητική πλειοψηφία μόνη της και με άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Τα νομοσχέδια που συγκέντρωσαν ευρεία νομοθετική συναίνεση (υπερψηφίστηκαν επί της αρχής από 4 στα 5 κόμματα της αντιπολίτευσης) ήταν:

- Ο ν. 4626/2019, κύρωση της από 24.07.2019 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση άμεσων κινδύνων και αναγκών στις περιοχές της Περιφερειακής Ενότητας Ανατολικής Αττικής που επλήγησαν από τις πυρκαγιές της 23ης Ιουλίου 2018» (Α' 127), σύσταση και καταστατικό λειτουργίας της εταιρείας «Μάτι Ξανά» και άλλες διατάξεις.
- Ο ν. 4648/2019, «Διευκόλυνση άσκησης εκλογικού δικαιώματος εκλογέντων που βρίσκονται εκτός Ελληνικής Επικράτειας και τροποποίηση εκλογικής διαδικασίας».
- Ο ν. 4652/2020, «Ρυθμίσεις για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλες διατάξεις».
- Ο ν. 4672/2020, «Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1564 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Σεπτεμβρίου 2017 σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορισμένων προστατευόμενων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας δυνάμει δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων προς όφελος των τυφλών, των αμβλυώπων και των ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων και για την τροποποίηση της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας».

- Ο ν. 4679/2020, «Εμπορικά σήματα - ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2015/2436 για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών - μελών περί σημάτων και της Οδηγίας 2004/48/ΕΚ σχετικά με την επιβολή των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και άλλες διατάξεις».
- Ο ν. 4767/2021, «Καθορισμός του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης στη θαλάσσια περιοχή του Ιονίου και των Ιονίων Νήσων μέχρι το Ακρωτήριο Ταίναρο της Πελοποννήσου».

Νομοθετική συναίνεση ανά έτος 2019-2023

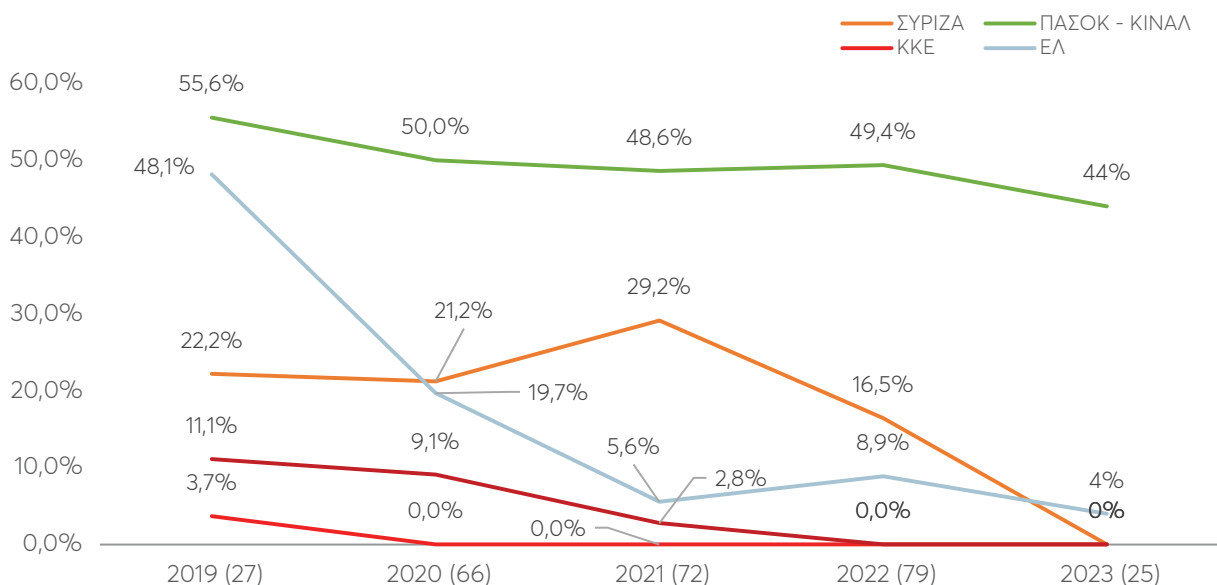
Σχετικά με την κατ' έτος εξέλιξη της νομοθετικής συναίνεσης των κομμάτων (βλ. Γράφημα 3), παρατηρούμε πως γενικότερα υπήρξε μία φθίνουσα τάση συναίνεσης σε όλα τα κόμματα. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά υπερψήφισης κυβερνητικών νομοσχεδίων από τα κόμματα της αντιπολίτευσης εξελίχθηκαν ως εξής:

Πίνακας 1. Κατ' έτος εξέλιξη της νομοθετικής συναίνεσης των κομμάτων της αντιπολίτευσης 2019-2023

	ΣΥΡΙΖΑ	ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ	ΚΚΕ	Ελληνική Λύση	ΜΕΡΑ25
2019	22,2%	55,6%	3,7%	48,1%	11,1%
2020	21,2%	50%	0%	19,7%	9,1%
2021	29,2%	48,6%	0%	5,6%	2,8%
2022	16,5%	49,4%	0%	8,9%	0%
2023	0%	44%	0%	4%	0%

Σημείωση: από τις αρχές Φεβρουαρίου 2023 ο ΣΥΡΙΖΑ απέιχε των ψηφοφοριών της Βουλής.

Γράφημα 3. Νομοθετική Συναίνεση από τα κόμματα της αντιπολίτευσης ανά έτος επί κυβέρνησης ΝΔ (Κυρ. Μητσοτάκη), Ιούλιος 2019 – Απρίλιος 2023

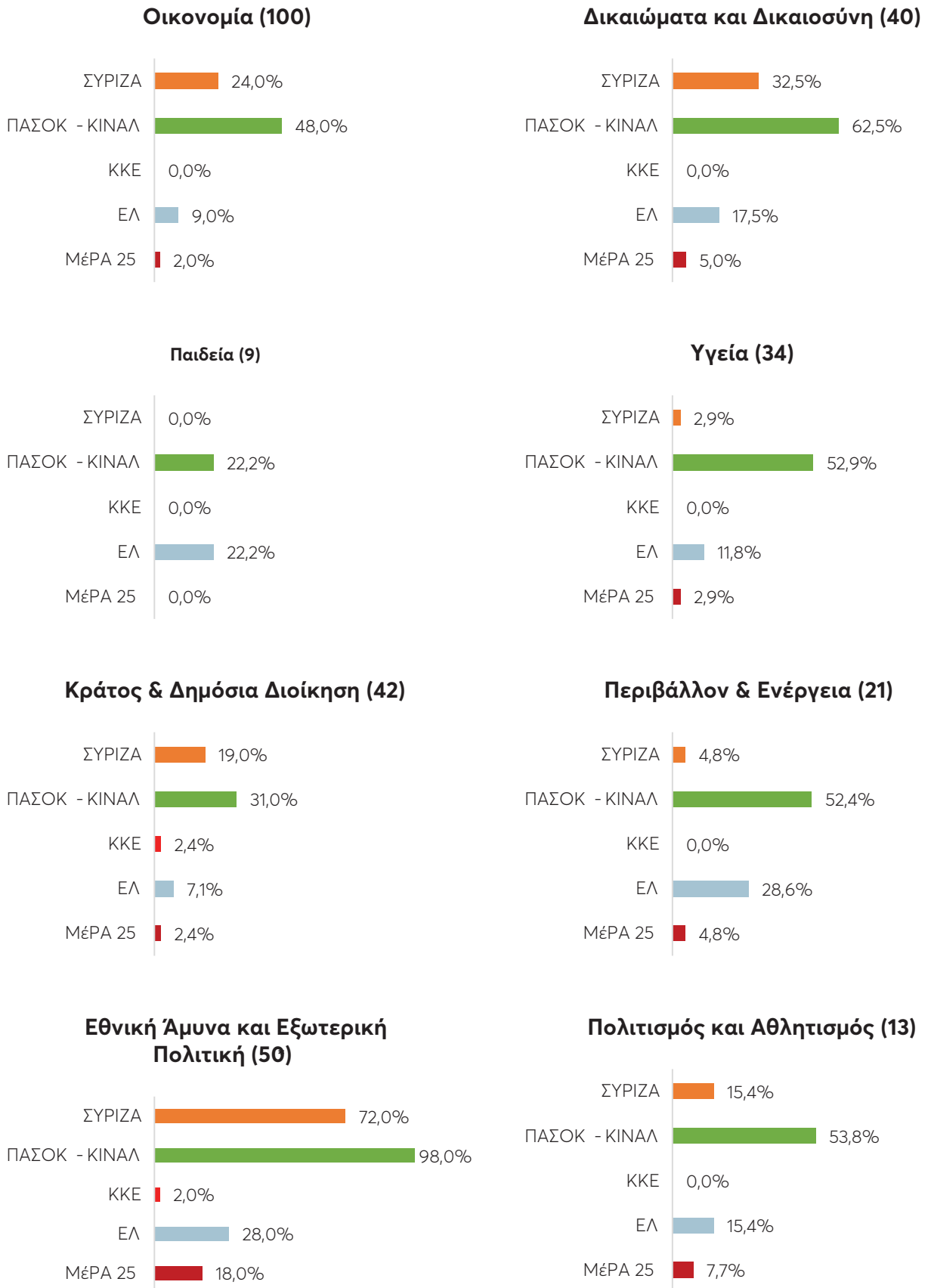

Σημείωση: Σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των νομοσχεδίων

Νομοθετική συναίνεση ανά πεδίο πολιτικής 2019-2023

Στα επιμέρους πεδία πολιτικής η μεγαλύτερη νομοθετική συναίνεση σημειώθηκε σε νομοσχέδια και διεθνείς συμβάσεις που αφορούν την Εθνική Άμυνα & Εξωτερική Πολιτική, γεγονός αναμενόμενο καθώς είναι το μοναδικό πεδίο όπου συμπεριλαμβάνονται οι διεθνείς συμβάσεις ως βασικό μέσο νομοθέτησης και άσκησης εφαρμοσμένης πολιτικής, για τις οποίες σταθερά η νομοθετική συναίνεση είναι υψηλή. Ακολουθούν τα πεδία της Δικαιοσύνης και των Δικαιωμάτων, του Πολιτισμού & Αθλητισμού, και του Περιβάλλοντος & Ενέργειας. Το πιο συγκρουσιακό πεδίο πολιτικής, όπου καταγράφεται η χαμηλότερη νομοθετική συναίνεση, είναι αυτό της Παιδείας, ενώ ακολουθεί η Υγεία, το Κράτος και Δημόσια Διοίκηση, και η Οικονομία. Στο Γράφημα 4 παρουσιάζεται η νομοθετική συναίνεση των κομμάτων της αντιπολίτευσης ανά πεδίο πολιτικής.

Γράφημα 4. Νομοθετική Συναίνεση από τα κόμματα της αντιπολίτευσης ανά πεδίο πολιτικής επί κυβέρνησης ΝΔ (Κυρ. Μητσοτάκη), Ιούλιος 2019 – Απρίλιος 2023

Σημείωση: Σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των νομοσχεδίων.

*Στο πεδίο «Εθνική Άμυνα & Εξωτερική Πολιτική» περιλαμβάνονται οι διεθνείς συμβάσεις.

Η νομοθετική συναίνεση μετά τη δημοσίευση των τηλεφωνικών παρακολουθήσεων

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα για το 2022, έτος δημοσίευσης της υπόθεσης των τηλεφωνικών παρακολουθήσεων, η μεταβολής της νομοθετικής συναίνεσης των κομμάτων της αντιπολίτευσης δεν φαίνεται να είναι στατιστικά σημαντική.^[4]

Συγκεκριμένα:

Ο ΣΥΡΙΖΑ κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2022, πριν τη δημοσίευση των τηλεφωνικών παρακολουθήσεων υπερψήφισε το 14% των νομοσχεδίων της κυβερνητικής πλειοψηφίας, ενώ κατά την περίοδο Αυγούστου - Δεκεμβρίου 2022, μετά τη δημοσίευση των παρακολουθήσεων υπερψήφισε το 19% των νομοσχεδίων της κυβερνητικής πλειοψηφίας - αύξηση 5 ποσοστιαίων μονάδων που δεν κρίνεται στατιστικά σημαντική.

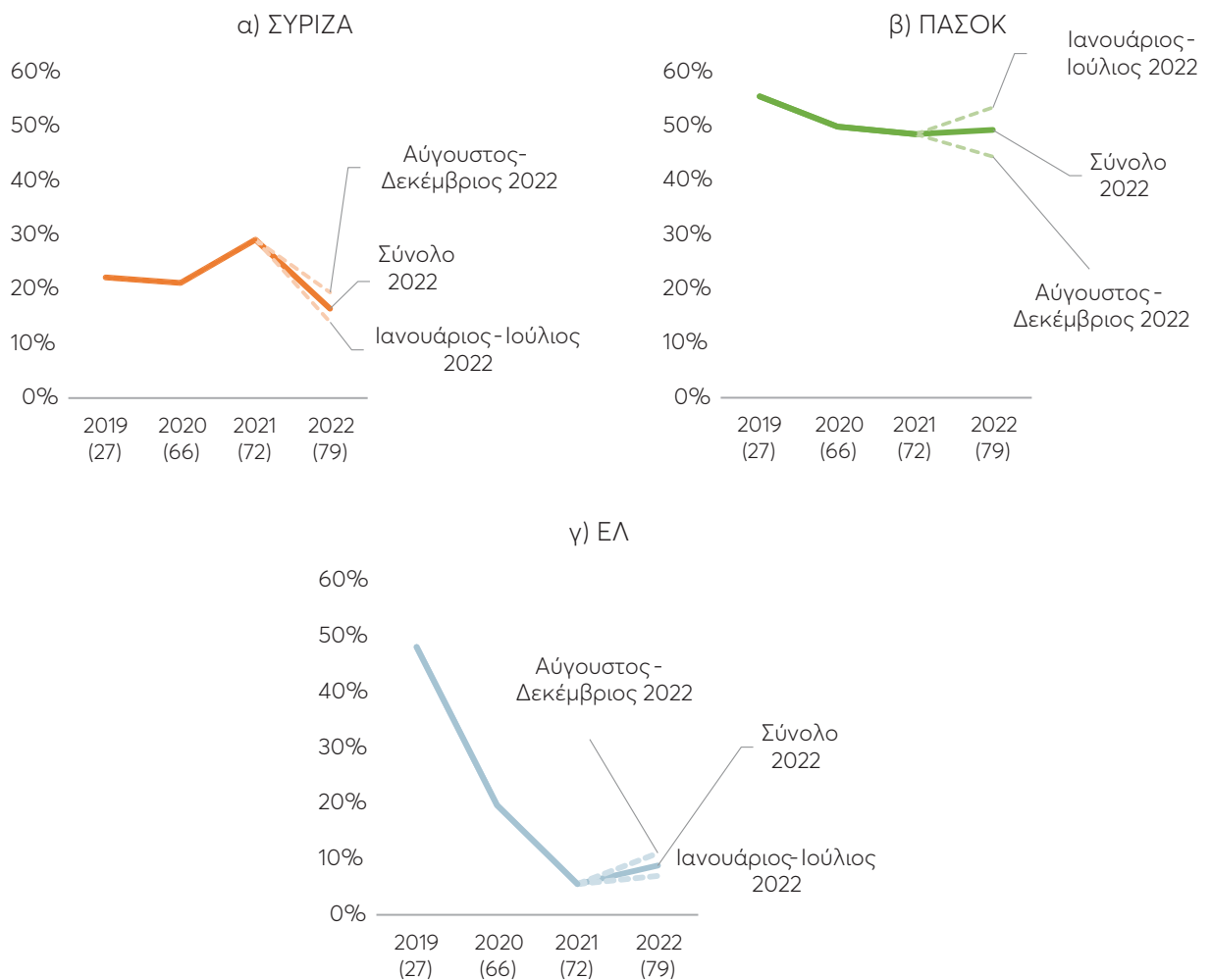
Το ΠΑΣΟΚ – ΚΙΝΑΛ την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2022 υπερψήφισε το 53% των νομοσχεδίων της κυβερνητικής πλειοψηφίας, ενώ κατά την περίοδο Αυγούστου - Δεκεμβρίου υπερψήφισε το 44% των νομοσχεδίων της κυβερνητικής πλειοψηφίας - μείωση 9 ποσοστιαίων μονάδων μεταξύ των δύο περιόδων που δεν κρίνεται στατιστικά σημαντική.

Η Ελληνική Λύση κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2022 υπερψήφισε το 7% των νομοσχεδίων της κυβερνητικής πλειοψηφίας, ενώ κατά την περίοδο Αυγούστου - Δεκεμβρίου υπερψήφισε 11% των νομοσχεδίων της κυβερνητικής πλειοψηφίας – αύξηση 4 ποσοστιαίων μονάδων που δεν κρίνεται στατιστικά σημαντική.

Για το ΚΚΕ και το ΜέΡΑ25 δεν υπήρξε διακύμανση, καθώς κατά το 2022 τα δύο αυτά κόμματα δεν υπερψήφισαν κανένα νομοσχέδιο της κυβερνητικής πλειοψηφίας.

[4] Διενεργήθηκε ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $\alpha=0,05$, κατά τον οποίο δεν απορρίφθηκε η μηδενική υπόθεση (ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ, $p=0.145$), δηλαδή ότι η νομοθετική συναίνεση είναι ανεξάρτητη από την περίοδο που εξετάστηκε (σύγκριση της νομοθετικής συναίνεση μεταξύ δύο περιόδων, πριν και μετά την αποκάλυψη των τηλεφωνικών παρακολουθήσεων). Θα πρέπει να σημειωθεί πως ο έλεγχος είναι ενδεικτικός και πως με έναν διαφορετικό μεθοδολογικό σχεδιασμό (όπως ο έλεγχος διαφορετικής περιόδου, εγγύτερα στον χρόνο αποκάλυψης) το αποτέλεσμα πιθανώς να είναι διαφορετικό.

Γράφημα 5. Νομοθετική Συναίνεση ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ και ΕΛ πριν και μετά τη δημοσίευση των παρακολουθήσεων επί κυβέρνησης ΝΔ (Κυρ. Μητσοτάκη), Ιούλιος 2019 – Δεκέμβριος 2022

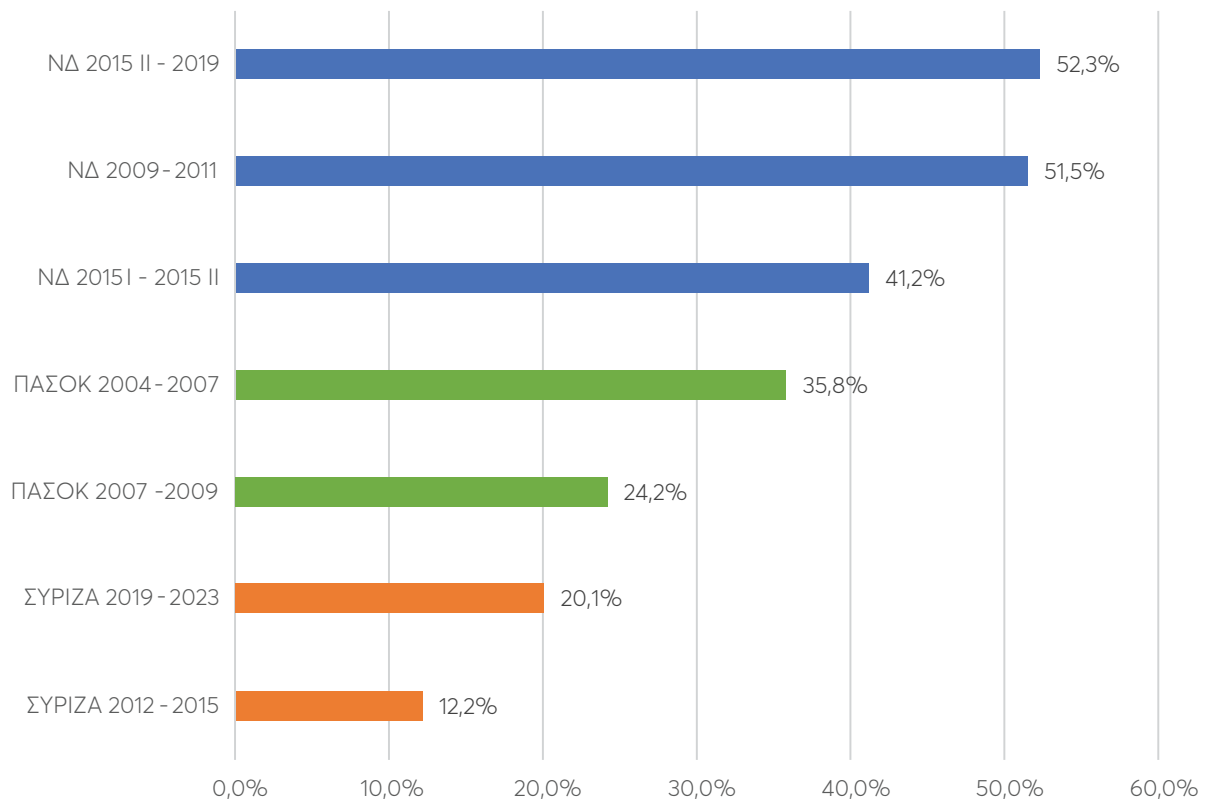
Σημείωση: Η διαφορά μεταξύ Α' 7μήνου και Β' 5μήνου του 2022 δεν είναι στατιστικά σημαντική για κανένα πολιτικό κόμμα.

Η νομοθετική συναίνεση της αντιπολίτευσης, 2004-2023

Αξιωματική αντιπολίτευση

Τα κόμματα που βρέθηκαν στην αξιωματική αντιπολίτευση κατά την περίοδο 2004-2023 δεν εμφανίζεται να διατηρούν ενιαία στάση απέναντι στο νομοθετικό έργο της αντίστοιχης πλειοψηφίας. Ο ΣΥΡΙΖΑ, ως αξιωματική αντιπολίτευση την περίοδο 2012-2015, σημείωσε τη μικρότερη νομοθετική συναίνεση, ενώ το ΠΑΣΟΚ την περίοδο 2007-2009, και ο ΣΥΡΙΖΑ την περίοδο 2019-2023 παρουσιάζουν μία ηπιότερη στάση, υπερψηφίζοντας επί της αρχής περίπου 20%-24% των νομοσχεδίων της πλειοψηφίας. Ακόμα πιο συναινετικό ήταν το ΠΑΣΟΚ την περίοδο 2004-2007, υπερψηφίζοντας πάνω από 1 στα 3 νομοσχέδια. Η ΝΔ τις περιόδους 2009-2011 και 2015-2019 σημείωσε τη μεγαλύτερη νομοθετική συναίνεση, υπερψηφίζοντας επί της αρχής περίπου 1 στα 2 νομοσχέδια της πλειοψηφίας (βλ. Γράφημα 6).

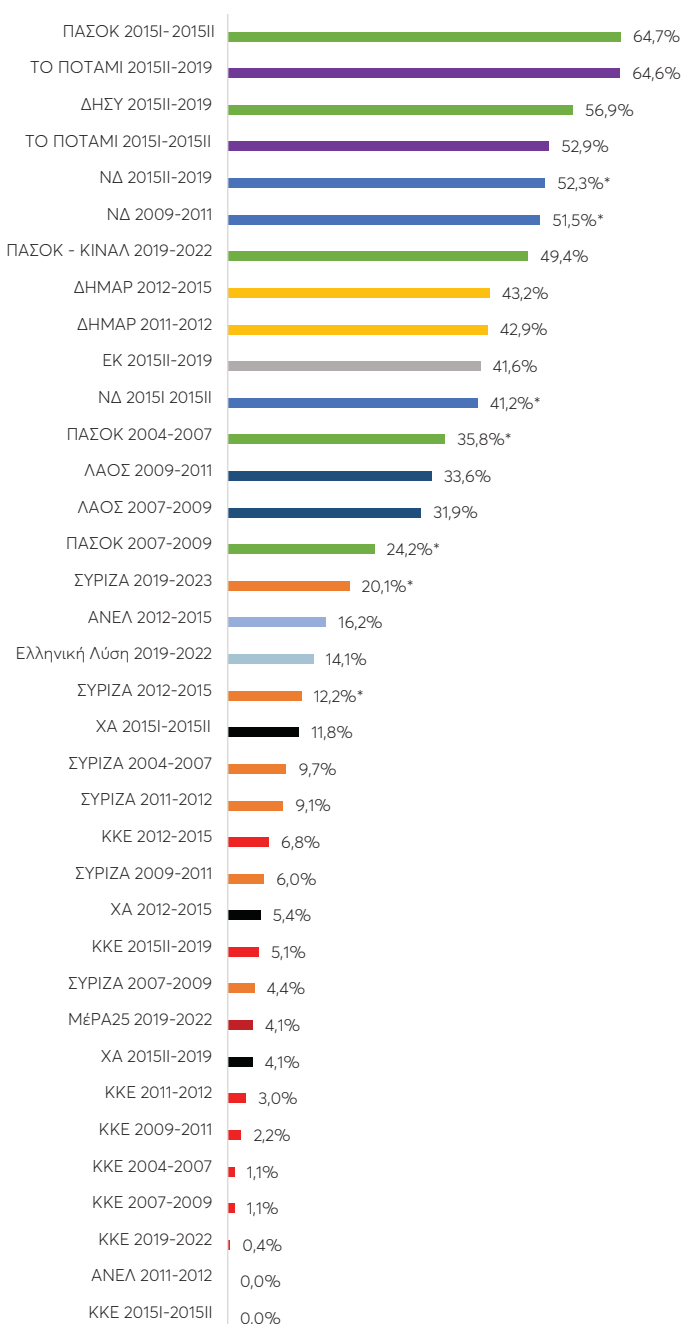
Γράφημα 6. Ποσοστά υπερψήφισης από τα κόμματα της αξιωματικής αντιπολίτευσης 2004-2023.

Σύνολο αντιπολίτευσης

Στο Γράφημα 7 παρουσιάζεται η νομοθετική συναίνεση όλων των κομμάτων που έχουν βρεθεί στην αντιπολίτευση την περίοδο 2004-2023 από το μεγαλύτερο στο μικρότερο ποσοστό. Το ΠΑΣΟΚ της περιόδου Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2015 σημείωσε τη μεγαλύτερη νομοθετική συναίνεση κόμματος της αντιπολίτευσης με 64,7%^[5], ακολουθούμενο από το ΠΟΤΑΜΙ, το οποίο την περίοδο Σεπτέμβριος 2015 – Ιούλιος 2019 σημείωσε σχεδόν ίδιο ποσοστό νομοθετικής συναίνεσης, 64,6%. Σταθερά, το κόμμα με τη χαμηλότερη νομοθετική συναίνεση είναι το ΚΚΕ.

Γράφημα 7. Νομοθετική Συναίνεση όλων των κομμάτων της αντιπολίτευσης, 2004-2023

*Αξωματική αντιπολίτευση

[5] Είναι χρήσιμο να σημειωθεί πως η τότε κυβέρνηση ψήφισε συνολικά μόνο 17 νόμους κατά την σύντομη αυτή περίοδο διακυβέρνησης.

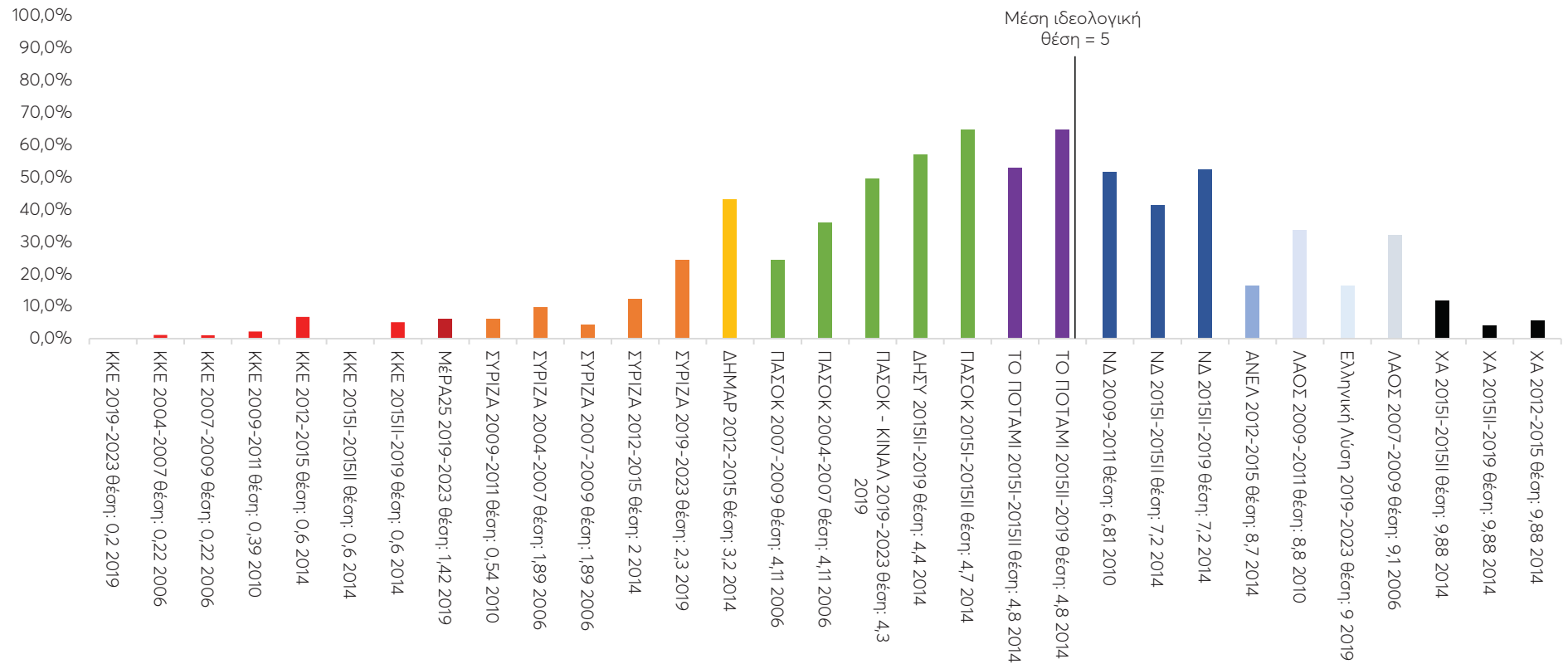
Νομοθετική συναίνεση και ιδεολογική τοποθέτηση

Η ιδεολογική θέση των κομμάτων φαίνεται να συνδέεται με τη νομοθετική τους συναίνεση. Όπως φαίνεται και από τα Γραφήματα 8 και 9, όταν η ιδεολογική τοποθέτηση των κομμάτων βρίσκεται πιο κοντά στο κέντρο της παραδοσιακής κλίμακας αριστεράς (0) – δεξιάς (10), τα κόμματα της αντιπολίτευσης δείχνουν να συναινούν περισσότερο στο νομοθετικό έργο της εκάστοτε κυβερνητικής πλειοψηφίας. Αντιθέτως, όταν η ιδεολογική τοποθέτηση των κομμάτων βρίσκεται πιο κοντά στα δύο άκρα της κλίμακας αριστεράς – δεξιάς, τα κόμματα της αντιπολίτευσης φαίνεται να συναινούν σημαντικά λιγότερο στο νομοθετικό έργο της κυβερνητικής πλειοψηφίας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι η ιδεολογική απόσταση των κομμάτων της αντιπολίτευσης από την κυβέρνηση φαίνεται επίσης να συνδέεται με τη νομοθετική συναίνεση, εντούτοις σε αρκετά μικρότερο βαθμό (Γράφημα 10).

Μία από τις πιθανές ερμηνείες αυτής της σχέσης που αποτυπώνεται είναι πως η νομοθετική συναίνεση βασίζεται στην προγραμματική ή/και ιδεολογική θέση των κομμάτων. Όσο πιο μακριά βρίσκεται ένα κόμμα από την ιδεολογική (και ταυτόχρονα προγραμματική) θέση της κυβέρνησης, τόσο λιγότερο αναμένεται να υπερψηφίζει την εφαρμοσμένη πολιτική της. Αξίζει να σημειωθεί πως η συναίνεση επίσης ενδέχεται να είναι λιγότερο θέμα ιδεολογικής συγγένειας με το κυβερνών κόμμα και να αφορά περισσότερο το κατά πόσο ένα κόμμα σέκεται φιλικά απέναντι στην ιδέα της συναίνεσης, ιδιαίτερα όσο πλησιάζει η έναρξη μιας εκλογικής περιόδου.

Μία δεύτερη ανάγνωση της σχέσης ενδέχεται να είναι πως τα κόμματα που τείνουν προς τα άκρα της ιδεολογικής κλίμακας παρουσιάζουν μία αντισυστημική στάση, επομένως καταψηφίζουν το μεγαλύτερο μέρος της εφαρμοσμένης πολιτικής των, κατ' αυτών, συστημικών κυβερνήσεων. Τα κόμματα που εμφανίζουν μία πιο αντισυστημική συμπεριφορά τείνουν να χρησιμοποιούν την εφαρμοσμένη πολιτική (policy making) πολύ λιγότερο σε σχέση με άλλα μέσα κομματικής δράσης και εκπροσώπησης όπως ο κοινοβουλευτικός έλεγχος (scrutiny).^[6] Για παράδειγμα, το ΚΚΕ, που παραμένει η σταθερά της αντιπολίτευσης στην Βουλή, συναινεί σε πολύ μικρό βαθμό στην εφαρμοσμένη πολιτική που ασκείται από κυβερνητικές πλειοψηφίες, είτε αυτές βρίσκονται κοντά στο κέντρο της παραδοσιακής κλίμακας αριστεράς – δεξιάς είτε βρίσκονται ιδεολογικά εγγύτερα στο κόμμα, αλλά παραμένουν για αυτό «συστημικές», ενώ δραστηριοποιείται έντονα σε άλλες μορφές πολιτικής δράσης.

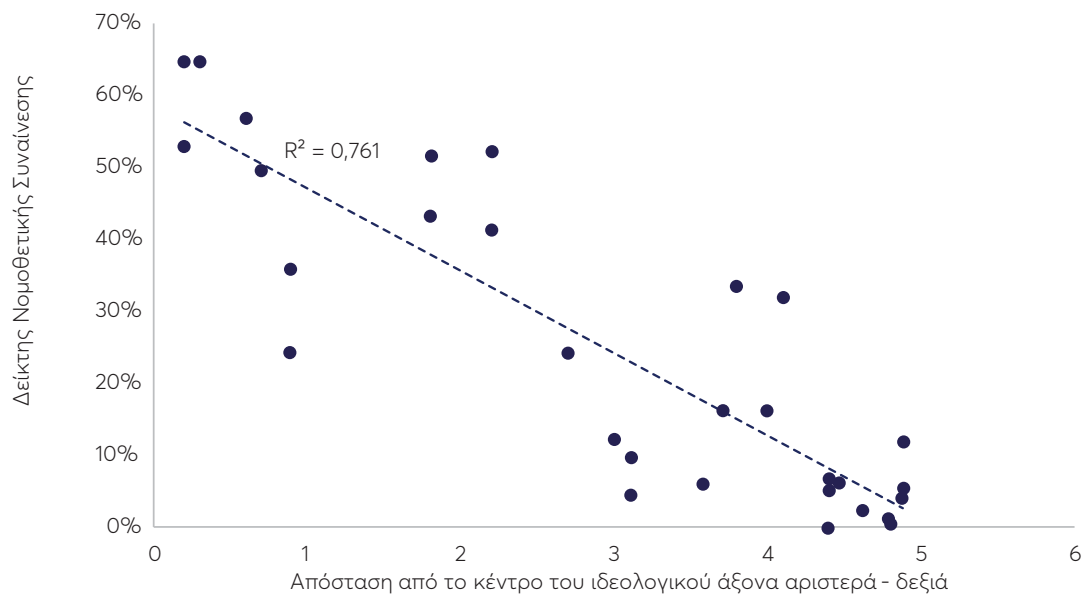
[6] Βλ. Louwerse T., Otjes S. 2019, σελ. 491, ο.π.

Γράφημα 8. Νομοθετική συναίνεση και τοποθέτηση των κομμάτων της αντιπολίτευσης στην κλίμακα αριστερά - δεξιά, 2004-2023

Σημείωση: Σε παρένθεση δίνεται το κόμμα, η περίοδος αντιπολίτευσης, η εκτίμηση της πολιτικής θέσης και το πλησιέστερο διαθέσιμο έτος εκτίμησης της.

Δεδομένα για την εκτίμηση της πολιτικής θέσης: Chapel Hill Expert Survey policy. Jolly, Seth, Ryan Bakker, Liesbet Hooghe, Gary Marks, Jonathan Polk, Jan Rovny, Marco Steenbergen, and Milada Anna Vachudova. Forthcoming. "Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999 - 2019." Electoral Studies. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.10242>

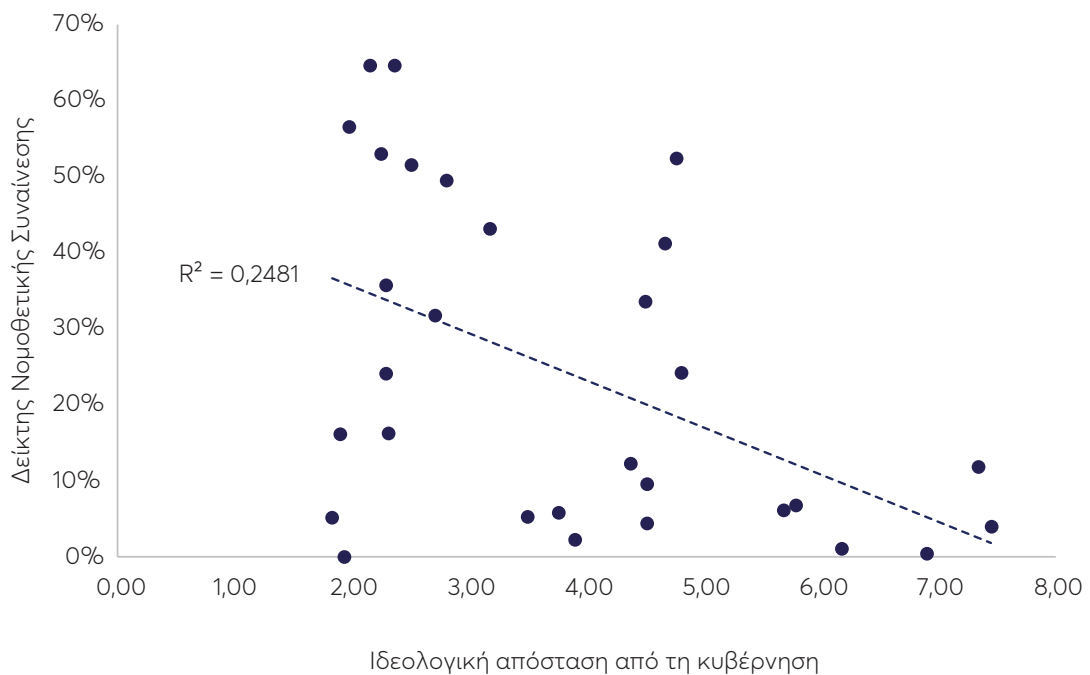
Γράφημα 9. Απόσταση από το κέντρο του ιδεολογικού άξονα αριστερά - δεξιά και Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης

Δεδομένα για την εκτίμηση της πολιτικής θέσης: Chapel Hill Expert Survey policy.

Jolly, Seth, Ryan Bakker, Liesbet Hooghe, Gary Marks, Jonathan Polk, Jan Rovny, Marco Steenbergen, and Milada Anna Vachudova. Forthcoming. "Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999 - 2019." *Electoral Studies*. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.10242>

Γράφημα 10. Ιδεολογική απόσταση από τη κυβέρνηση και Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης

Σημείωση: Η ιδεολογική τοποθέτηση των συγκυβερνήσεων δίνεται από τον σταθμισμένο μέσο όρο της εκτίμησης της πολιτικής θέσης κάθε κόμματος βάσει του ποσοστού των εδρών που κατείχε.

Δεδομένα για την εκτίμηση της πολιτικής θέσης: Chapel Hill Expert Survey policy. Jolly, Seth, Ryan Bakker, Liesbet Hooghe, Gary Marks, Jonathan Polk, Jan Rovny, Marco Steenbergen, and Milada Anna Vachudova. Forthcoming. "Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999 - 2019." *Electoral Studies*. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.10242>

Μεθοδολογία και δεδομένα

Ο Δείκτης Νομοθετικής Συναίνεσης υπολογίζεται από τον λόγο του αριθμού των νομοσχεδίων που υπερψήφισε επί της αρχής κάθε κόμμα προς το σύνολο των νομοσχεδίων που ψηφίστηκαν από την πλειοψηφία στην Ολομέλεια της Βουλής σε μία κοινοβουλευτική περίοδο. Είναι χρήσιμο να σημειωθούν δύο βασικοί περιορισμοί της ανάλυσης: α) ότι η ψήφιση επί της αρχής δεν περιλαμβάνει ορισμένες κρίσιμες ψηφοφορίες που περιέχονται σε άρθρα και τροπολογίες, όπου το κάθε κόμμα μπορεί να υπερψηφίσει ή να καταψηφίσει σε αντίθεση με την ψήφο που έδωσε επί της αρχής· β) στην ανάλυση ανά πεδίο πολιτικής θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στον αριθμό των νομοσχεδίων ο οποίος παρατίθεται σε παρένθεση, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις πλήρους νομοθετική συναίνεση (ή το αντίστροφο) μπορεί να αφορά ελάχιστο αριθμό νομοσχεδίων που κατατέθηκαν. Επίσης, στην ανάλυση ανά πεδίο πολιτικής θα πρέπει να τονιστεί η μεγάλη ετερογένεια των αρμοδιοτήτων των υπουργείων, που συχνά νομοθετούν για περισσότερα από δύο πεδία πολιτικής.

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από τα πρακτικά των συνεδριάσεων των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών και της Ολομέλειας όπως είναι διαθέσιμα στον ιστότοπο της Βουλής των Ελλήνων.^[7] Ακόμη, συμπληρωματικά στοιχεία για συγκεκριμένες περιόδους αντλήθηκαν από βάσεις δεδομένων που μας παραχωρήθηκαν από το τμήμα Επιστημονικών Συνεργατών της Κοινοβουλευτικής Ομάδας της Δημοκρατικής Συμπαράταξης (για την κοινοβουλευτική περίοδο 2012-2015), και από τον ιστότοπο του vouliwatch (για την κοινοβουλευτική περίοδο 2015-2020).^[8]

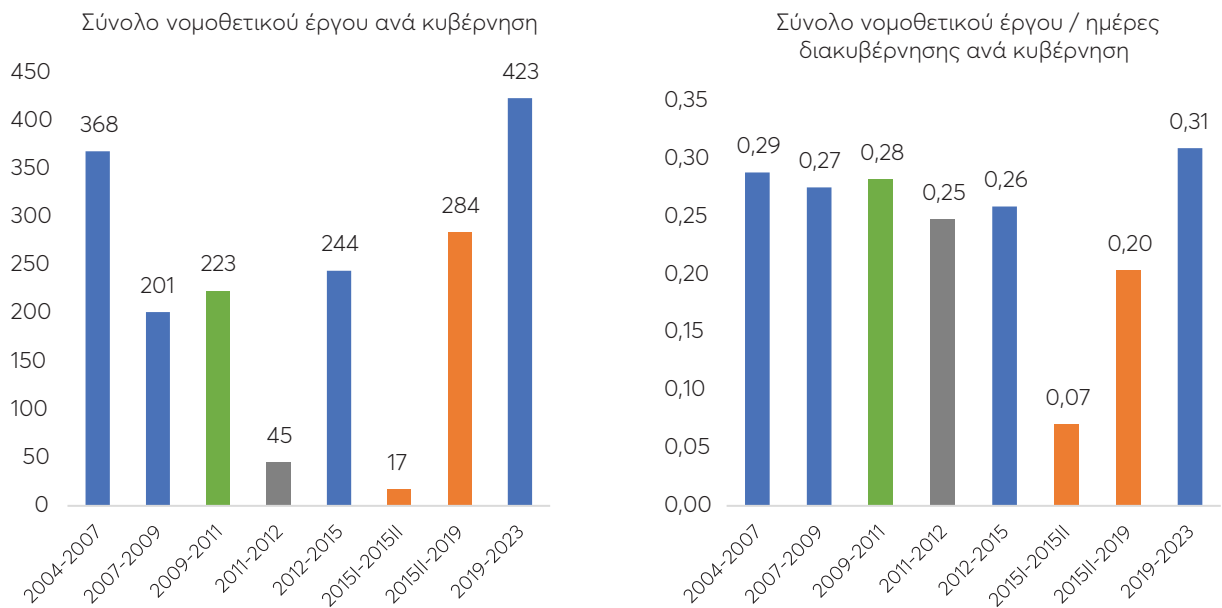
Στο πλαίσιο της μελέτης εξετάστηκαν όλα τα νομοσχέδια και οι κυρώσεις διεθνών συμβάσεων που ήρθαν προς ψήφιση από τις εκλογές του Μαρτίου του 2004 ως και τον Απρίλιο του 2023. Ο συνολικός όγκος των νομοθετημάτων (νομοσχέδια και διεθνείς συμβάσεις) που εξετάστηκαν είναι 1.805 (Γράφημα 11), από τα οποία:

- 368 εισήχθησαν από την κυβέρνηση ΝΔ 2004-2007,
- 201 εισήχθησαν από την κυβέρνηση ΝΔ 2007-2009,
- 223 εισήχθησαν υπό την κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ 2009-2011,
- 45 εισήχθησαν από την κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ-ΝΔ-ΛΑΟΣ 2011-2012,
- 244 εισήχθησαν από την συγκυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ και ΔΗΜΑΡ για τον πρώτο χρόνο 2012-2015,
- 17 εισήχθησαν από τη συγκυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2015,
- 284 εισήχθησαν από την νέα συγκυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ 2015 – 2019, και
- 423 εισήχθησαν υπό την κυβέρνηση της ΝΔ 2019-2023.

[7] <https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Psifisthenta-Nomoschedia>.

[8] <https://vouliwatch.gr/votewatch>.

Γράφημα 11. Συνολικός όγκος των νομοθετημάτων ανά κυβέρνηση, 2004-2023.

Για την ανάλυση της ιδεολογικής τοποθέτησης χρησιμοποιήθηκαν οι εκτιμήσεις από τη βάση δεδομένων [1999-2019 Chapel Hill Expert Survey \(CHES\) trend file](#).^[9] Οι εκτιμήσεις της ιδεολογικής τοποθέτησης αφορούν τα έτη 2006, 2010, 2014 και 2019. Η αντιστοίχιση με την κοινοβουλευτική περίοδο που κάθε κόμμα βρέθηκε στην αντιπολίτευση και το αντίστοιχο ποσοστό νομοθετικής συναίνεσης έγινε με το πλησιέστερο διαθέσιμο έτος εκτίμησης της ιδεολογικής τοποθέτησης, άρα προσεγγιστικά και όχι με απόλυτη ακρίβεια.

Για την ανάλυση ανά πεδίο πολιτικής χρησιμοποιήθηκε κατηγοριοποίηση των Υπουργείων και των συναφών αρμοδιοτήτων τους όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.

[9] Jolly, Seth, Ryan Bakker, Liesbet Hooghe, Gary Marks, Jonathan Polk, Jan Rovny, Marco Steenbergen, and Milada Anna Vachudova. Forthcoming. "Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999-2019." *Electoral Studies*. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102420>.

Πίνακας 2. Κατηγοριοποίηση νομοσχεδίων ανά πεδίο πολιτικής βάσει Υπουργείου και συναφούς αντικειμένου.

Πεδίο πολιτικής	Υπουργεία και συναφή αντικείμενα
Οικονομία	Οικονομικών, Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Ανταγωνιστικότητας, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Τουρισμού, Αγροτικής Ανάπτυξης
Δικαιοσύνη & Δικαιώματα	Δικαιοσύνης, Προστασίας του Πολίτη, Δημόσιας Τάξης, Διαφάνειας, Μετανάστευσης και Ασύλου
Παιδεία	Παιδείας και Θρησκευμάτων, Έρευνας
Υγεία	Υγείας
Κράτος & Δημόσια Διοίκηση	Εσωτερικών, Υποδομών και Μεταφορών, Επικρατείας, Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Τηλεπικοινωνιών, Ενημέρωσης, Διοικητικής Ανασυγκρότησης
Περιβάλλον & Ενέργεια	Περιβάλλοντος και Ενέργειας
Εθνική Άμυνα & Εξωτερική Πολιτική	Εθνική Άμυνας & Εξωτερικών
Πολιτισμός & Αθλητισμός	Πολιτισμού & Αθλητισμού

Σημείωση: Την περίοδο όπου τα αντικείμενα της Έρευνας και της Παιδείας βρίσκονταν στο ίδιο Υπουργείο, κάθε νομοσχέδιο κατηγοριοποιήθηκε ξεχωριστά σύμφωνα με το περιεχόμενο του στο αντίστοιχο πεδίο πολιτικής.

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τον Άρη Τραντίδη, Επίκουρο Καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Λίνκολν στη Μεγάλη Βρετανία για τα πολύ χρήσιμα σχόλια του.

Επίσης, ευχαριστούμε τον Χαράλαμπο - Ίωνα Βαλλιάνο-Λεβέντη (υποψήφιο διδάκτορα του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών), την Κωνσταντίνα Βαμβόλη (μεταπτυχιακή φοιτήτρια Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου του Χρόνινγκεν) και την Δήμητρα - Δέσποινα Πλέτσα, Πτυχιούχο του τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών για την πολύτιμη βοήθεια τους στη συλλογή των πρωτογενών δεδομένων της περιόδου 2022-2023.

Στέγη Μάρκου Δραγούμη
Μαιζώνος 38, Αθήνα
T: +30 210 5238373
www.kefim.org
info@kefim.org

 facebook.com/kefim.org

 twitter.com/kefim_org

 gr.linkedin.com/company/centerforliberalstudies

 youtube.com/kefim